

Rettevejledning til eksamen 12. januar 2019
Samfundsbeskrivelse A (SAMF A)
Økonomistudiet 1. årsprøve

Om denne rettevejledning

Denne rettevejledning er ikke udtømmende standard for en opgavebesvarelse, men har til formål at understøtte retning med henblik på karaktergivning. Rettevejledningen er derfor ikke udtømmende i forhold til korrekte løsningsmuligheder, men fremfører de centrale metodiske pointer samt den centrale statistik og beskrivelse. Statistik til udarbejdelse af denne rettevejledning er baseret på de til eksamen udleverede bilag og udleverede data fra Statistisk 10 årsoversigt.

Generelt om eksamen

Tilladte hjælpemidler:

- Praktisk Statistisk Metode for Økonomer
- Statistisk Tiårsoversigt 2018
- Danmarks økonomi siden 1980
- Nationalregnskabet – Kompendium om det danske nationalregnskab
- EU – et overblik
- Inflation, Indkomst og Ulighed

Eksamenssættet bestod af 5 sider + 1 excel bilag + Excel-ark med tabeller fra Statistisk 10-årsoversigt 2018.

Under- og overstregninger er tilladt, ligesom post-it benyttet til adskillelse af sider er det. Af eventuelle post-it må der alene stå overskriften til det pågældende kapitel.

Besvarelsen af opgaven skal udarbejdes selvstændigt af den enkelte studerende. Alle spørgsmål skal bevares. Ved bedømmelsen lægges der generelt set, stor vægt på i hvilket omfang opgavebesvarelsen udviser forståelse for den samfundsbeskrivende og –statistiske metode.

Opgaveløsningen skal indeholde de mest centrale figurer / tabeller relateret til spørgsmålet, dvs. disse skal være inkluderet i hovedteksten.

Formkrav

Opgaveløsningen er uden maksimalt sidetal. En normalside er i punktstørrelse 12, 1,5 linjeafstand og 2,5 cm. i margin hele vejen rundt (øvre, nedre, i siderne)

Fremstilling

Hvad angår spørgsmål 1 skal følgende anføres: beregning (formel med tal i) og beregnet resultat (husk at anføre enhed). Anfør kilde, STO side 'sidetal'.

Hvad angår spørgsmål 2, er det vigtigt, at opgaveløsningen udtrykker bevidste metodevalg og metodeforståelse, dvs. at følgende bliver gennemgået:

- Formålet (Hvad bruges metoden til)
- Begrebsdefinitioner (Inkl. begrundelse af valg og indbyrdes forhold)
- Brugervejledning (Gennemgå metoden evt. vha. et konkret ex)
- Konkret eksempel (Illustrerer metoden i praksis + viser forståelse)
- Fordele og ulemper (Inkl. hvad man fx ikke kan bruge metoden til)

Det er således ikke tilstrækkeligt blot at aflevere resultaterne, dvs. de matematiske resultater af de statistiske metoder. Resultater og metode skal kobles sammen i form af tekst, figurer og tabeller.

Der skal i bedømmelsen også lægges vægt på de formelle krav for tabeller og figurer, jf. Praktisk statistisk metode. Kort resumeret er kravene, at tabeller og figurer fremstår som selvstændige elementer, dvs. er tydelige og forståelige uden behov for læsning af opgaven. Det indebærer nummerering og indholdsmæssigt dækkende overskrift, tydelig og korrekt anførsel af enhed(er), tydelig anførsel af signatur, især ved indhold af >1 talserie, udtømmende anførsel af kildehenvisning(er) samt evt. anmærkninger og noter.

Der skal lægges vægt på, at figurer og tabeller er gennearbejdede, dvs. fremstår ”pæne” og forståelige, fx at akseinddeling på figurerne er fornuftig og ikke indeholder ’for meget’ information, som medfører uoverskuelighed. Sidstnævnte gælder ikke bilagstabeller.

Hvad angår spørgsmål 3 skal besvarelsen indeholde en kort indledning, et afsnit om data og dataforbehold samt beskrivelser. Den gode beskrivelse er en kombination af tekst og tal, dvs. i teksten indarbejdes udvalgte nøgletal. Udgangspunktet for beskrivelsen bør være en eller flere figurer. Den gode beskrivelse omfatter både trendbeskrivelse, en opdeling på delperioder og evt. outlay-ers. Hvad angår spørgsmål 3 skal besvarelsen endvidere indeholde forklaringer, der skal være begrundede, indholdet af forklaringsfaktoren være beskrevet og de skal være kobled til beskrivelsen. Forklaringerne skal i videst muligt omfang være dokumenteret.

Eksamen i faget samfundsbeskrivelse A

Delopgave 1

Følgende spørgsmål løses ved opslag i Statistisk Tiårsoversigt 2018. Anfør alene beregning (formel med tal i) og beregnet resultat (husk at anføre enhed). Anfør kilde, STO side 'sidetal'.

A. Beregn den absolutte ændring i den gennemsnitlige disponible familieindkomst for familier i alt fra 2006 til 2016.									
358,7-280,5			=	78,2 tusinde kroner	(ST s. 61)				
B. Beregn lønkvoten (lønnens andel af BFI) for landbrug, skovbrug og fiskeri i 2017.									
11,7/(11,7+18,9)*100			=	38,2 Pct.	(ST s. 124)				
C. Beregn den gennemsnitlige årlige procentvise ændring i forbrugerprisindekset fra 2007 til 2017.									
((101,4/87,1)^(1/10)-1)*100			=	1,5 Pct.p.a.	(ST s.146)				
D. Beregn den annualiserede vækst, hvis den kvartalsvise vækst er 2,7 pct.									
(1,027^4-1)*100			=	11,2 Pct.	(Konstrueret tal)				
E. Beregn den procentvise ændring i antallet af beskæftigede i industrien (nationalregnskabet) fra 2007 til 2017.									
(290,5/361,9-1)*100			=	-19,7 Pct.	(ST s. 126)				
F. Beregn udviklingen i det implicitte prisindeks for produktionen i Erhvervsservice i alt fra 2007 til 2017.									
((337,3/245,4)/(321,8/268,5)-1)*100			=	14,7 Pct.	(ST s. 122)				
G. Beregn realrenten i 2017 for Enhedsprioritetsobligationer (Realkreditobl.)									
((1,0077/(101,4/100,3))-1)*100			=	-0,3 Pct.	(ST s. 146 & 149)				
H. Beregn vækstbidraget fra udviklingen i beskæftigelsen i Bygge og anlæg til den samlede beskæftigelse i alt fra 2007 til 2017.									
(183,4-206,5)/2912,4*100			=	-0,8 Pct.point.	(ST s. 126)				
I. Beregn ændringen i timeproduktiviteten i pct. fra 2007 til 2017 for branchen Finansiering og forsikring.									
((84,8/115,8)/(95,8/124,9)-1)*100			=	-4,5 Pct.	(ST s. 123 nederst & 125 øverst)				

Eksamen i faget samfundsbeskrivelse A

Delopgave 2

Bilag 1 indeholder data for den kvartalsvise samlede beskæftigelse fra 1. kvartal 2007 til 3. kvartal 2018

- A. Beskriv på baggrund af de implicitte sæsonfaktorer (i en figur) og de gennemsnitlige implicitte sæsonfaktorer (i en tabel) sæsonmønstret for den kvartalsvise beskæftigelse siden 1. kvartal 2007.
- B. Bestem vendepunkter for beskæftigelsen siden 1. kvartal 2007 og vis det i figurer.

Opgaveløsningen skal fokusere på anvendelse af statistiske metoder, og ikke alene udøve den nødvendige matematik til besvarelse af spørgsmålene. Beregninger skal præsenteres i form af tabeller og / eller figurer. Det er vigtigt, at besvarelsen udviser forståelse for de anvendte statistiske metoder. Det betyder bl.a. at der argumenteres for metodiske valg og formålet med metoden, eksemplificeres hvordan de statistiske metoder benyttes samt diskuteres fordele og ulemper til metodevalg. Opgaveløsningen skal, når det efterspørges, beskrive den statistiske udvikling. Opgaveløsningen skal *ikke* forklare årsagerne til den statistiske beskrevne udvikling, dvs. fortolke fx økonomiske og/eller samfundsmæssige forhold.

Af formålet med Samf A fremgår bl.a. at

- Den studerende skal kunne anvende regnearksprogrammet Excel i opgaveløsningen, herunder foretage standardberegninger, vækstbidragsberegninger, ændringsberegninger, indeksberegninger, glidende gennemsnitsberegninger, vendepunktsberegninger, kvotientberegninger, realberegninger, produktivitetsberegninger, elasticitetsberegninger samt udarbejde forskellige figurer f.eks. Lorenz-kurve, box-plot, lagkagediagrammer, søjlediagrammer, kurvediagrammer mm. Den studerende skal derudover have kendskab til sæsonkorrektionsberegninger og almindelige histogrammer.
- Den studerende skal kunne forklare udviklingen i udvalgte prisindeks og kunne aflæse en Lorenz-kurve.
- Den studerende skal kunne udarbejde en rapport for et vilkårligt samfundsrelevant område, hvor den studerende selv har fundet relevante statistisk data, foretaget en bearbejdning og fremstilling af data til nye statistikker samt præsenteret og beskrevet indholdet i statistikkerne i et klart og forståeligt sprog med en passende opstilling af tabeller og figurer.

Ad. 2.a: Sæsonfaktorer

Fra Danmarks Statistikbank er der til brug for eksamen udtrukket data for beskæftigelse sæsonkorrigerede og ikke sæsonkorrigerede kvartalstal siden 2007 K1. Sæsonkorrigeret udtrykker, at der er justeret for sæsonforhold

Opgavebesvarelsen skal beskrive sæsonmønstret ved en kombination af tekst og tal. Opgavebesvarelsen skal udvise forståelse for opgørelsen af implicitte sæsonfaktorer, herunder ved at eksemplificere (beregningseksempel med data i formel).

Fx at sæsonfaktoren for 1. kvartal 2007 er lig $= 2759/2783 = 0,9914$ (Lavsæson)

Implicitte sæsonfaktorer opgøres således for hver kvartal som:
ikke sæsonkorrigeret værdi divideret med sæsonkorrigeret værdi

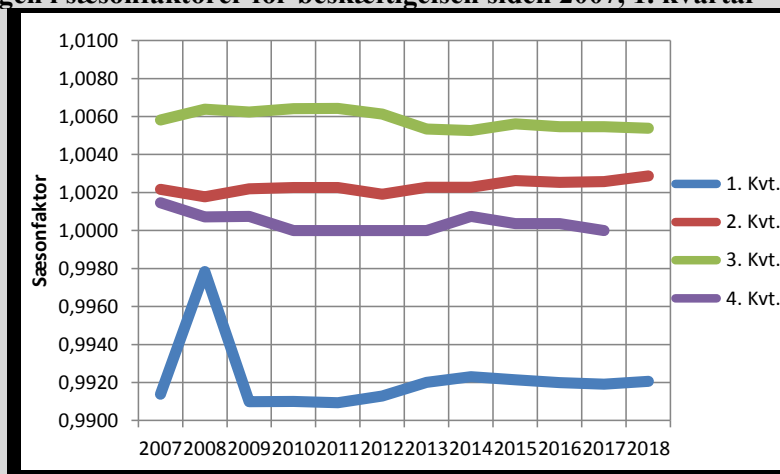
Begrebet implicit sæsonfaktor skal fortolkes. Implicitte sæsonfaktorer er det relative forhold mellem ukorrigerede og sæsonkorrigerede data. For et given kvartal er sæsonfaktoren:

- sæsonfaktor < 1 : lavsæson. Når den ikke-korrigerede kvartalsvise værdi divideres med sæsonfaktoren, er det sæsonkorrigerede tal større end det ikke-sæsonkorrigerede tal.
- sæsonfaktor $= 1$: ingen korrektion for sæson, dvs. kvartalet er ikke påvirket af sæson
- sæsonfaktor > 1 : højsæson. Når den ikke-korrigerede kvartalsvise værdi divideres med sæsonfaktoren, er det sæsonkorrigerede tal mindre end det ikke-sæsonkorrigerede tal.

Som beskrevet indledningsvist er det vigtigt, at opgaveløsningen indeholde ovenstående metodeforståelse, ellers bør det trække ned. Det er en fordel såfremt metodeforståelsen præsenteres forud for resultaterne, men det er ikke et krav.

Den konkrete opgavebesvarelse må vurderes, men en figurpræsentation er mest relevant grundet hensyn til overblik jfr. figur 1 herunder, der viser implicitte sæsonfaktorer for beskæftigelsen kvartalsvis, og præsentationen heraf skal være omfattet af opgavebesvarelsens hoveddel. (Dvs. ikke i bilag) En figurpræsentation ala nedenstående, hvor udviklingen i sæsonfaktorer for hvert kvartal fremgår, bør være en del af hoveddelen af besvarelsen. Det er vigtigt, at formalia for figurer/tabeller er overholdt. Det trækker også ned hvis fx figurpræsentationer, der ses som en central del af besvarelsen er lagt i bilag.

Figur 1: Udviklingen i sæsonfaktorer for beskæftigelsen siden 2007, 1. kvartal

Kilde: Statistikbanken AKU102 & 103

Tabel 1 viser sæsonmønstret i oversigt. De gennemsnitlige sæsonfaktorer er middelværdien af hver enkelt kvartals sæsonfaktorer, og afvigelserne i pct. angiver dermed den gennemsnitlige korrektionen i pct. ift. de sæsonkorrigerede tal, og således hvor stor en sæsonpåvirkning, der er i beskæftigelsen pr. kvartal. Det styrker opgavebesvarelsen, hvis figur og oversigtstabel kombineres på tilsvarende vis.

Tabel 1: Gennemsnitlige implicitte sæsonfaktorer fra 2007 til 2018

	1. Kvartal	2. Kvartal	3. Kvartal	4. Kvartal	Tjek
Gns. Sæsonfaktor	0,992	1,002	1,006	1,000	1,000
Gns. afvigelse i % (sæsoneffekt)	-0,8	0,2	0,6	0,0	0,1

Kilde: Statistikbanken AKU102 & 103

Beskrivelsen af sæsonmønstret skal være præcis, men kan udmærket være kortfattet, fx

Tendens: Der er generelt lille fluktuation i sæsonfaktorerne for beskæftigelsen siden 2007. Generelt ligger 2. og 3. kvartalerne som højsæson for beskæftigelsen, og 1. kvartal som lavsæson. 4. kvartalerne er stort set ikke præget af sæsonudsving. 1. kvartalerne ligger som lavsæson i hele perioden, dog med 1. kvartal 2008 som en markant outlier med en meget begrænset påvirkning af sæson. I gennemsnit er det 3. kvartalerne, der er mest præget af højsæson med 0,6 pct. over gennemsnittet, og 1. kvartalerne, der er mest præget af lavsæson med -0,8 pct. ift. gennemsnittet.

Yderligere detaljer kan uddybes. Det er vigtigt, at der både kommenteres på udviklingen over tid i sæsonfaktorerne for alle kvartalerne og i de gennemsnitlige sæsonfaktorer.

2.b. Vendepunkter

Opgavebesvarelsen skal finde vendepunkter for beskæftigelsen siden 2007.

En række forskellige præsentationer er mulige, både i tabel og figur. Figur 3 herunder bør indgå i besvarelsen. Det er vigtigt, at formalia for figurer er overholdt. Figur 2 kan indgå i løsningen. Alternativt i et bilag.

Formålet med vendepunktsanalyse er at identificere de afgørende konjunkturvendinger i beskæftigelsen i perioden.

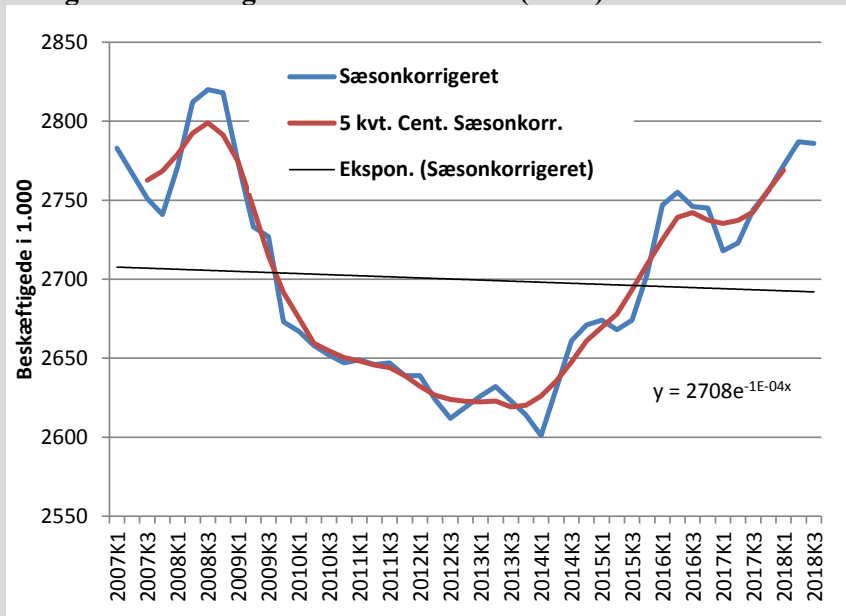
Vendepunkter er en statistisk metode til at finde afvigelsen mellem en given variabel og tidseriens trend. Tidserien i sæsonkorrigerede data udglattes yderligere med et glidende gennemsnit for at begrænse udsving og dermed fokusere på de større, egentlige konjunkturvendinger. Det styrker opgavebesvarelsen, hvis det omtales, at et højere antal kvartaler end 5 i det glidende gennemsnit skaber større grad af udglatning. På dataserier med mange mindre udsving kan det tydeliggøre de overordnede vendepunkter. Det er dog ikke nødvendigt her.

Metoden beskrives:

- 1) 5 (eller 7) kvartalers glidende gennemsnit på de allerede sæsonkorrigerede tal for beskæftigelsen.
- 2) Den eksponentielle trend findes på de rigtige sæsonkorrigerede tal (se figur 2) og beregnes efterfølgende for hvert observationsnummer. Eftersom eksponenten i denne opgave for nogen har været svær at aflæse, er der i nogle opgaver i stedet anvendt lineær tendenslinje, hvilket giver samme vendepunkter. Det vil dog trække lidt ned.
- 3) kvartal for kvartal beregnes den %-vise afvigelse mellem det 5. kvartalers glidende gennemsnit og den eksponentielle trend, samt udviklingen fra kvartal til kvartal i den beregnede afvigelse (% point).
- 4) resultatet tegnes ind i figur, og vendepunkterne udpeges hvor den %-vise afvigelse øges / mindskes (Se figur 3)

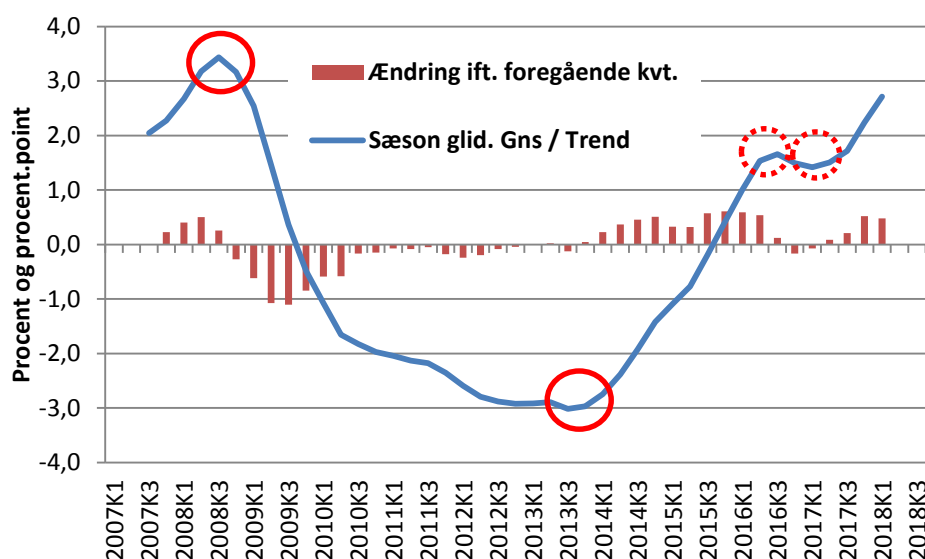
Opgavebesvarelsen skal udvise forståelse for fund af vendepunkter ved at eksemplificere beregningerne. Vendepunkterne og dermed konjunkturskift udledes der, hvor udviklingen i beskæftigelsen går fra at vokse hurtigere end trenden for hele perioden til at vokse langsommere end trenden for hele perioden og omvendt. Det trækker ned såfremt en figur svarende til Figur 2 ikke indgår som en central del af besvarelsen.

Figur 2: Sæsonkorrigeret beskæftigelse fra 2007 til 2018 (1.000)

Kilde: Statistikbanken AKU102 & 103

Figur 3: Vendepunkter for beskæftigelsen – afvigelse fra trenden og ændring ift kvartalet før

Kilde: Statistikbanken AKU102 & 103

Vendepunkter og midlertidige vendepunkter er identificeret til tidspunkterne omkring følgende kvartaler og år jfr. herunder. Det kan ikke entydigt defineres, hvad der er vendepunkter og midlertidige vendepunkter, og besvarelserne kan derfor variere uden at være forkerte, men vendepunkterne i 2008 samt 2013/2014 bør indgå i besvarelsen under alle omstændigheder. Omkring:

- 3. kvartal 2008 / 4. kvartal 2008
- 4. kvartal 2013 / 1. kvartal 2014
- 3.-4. kvartal 2016 og 1.-2. kvartal 2017 (midlertidige)

Det vil dog trække ned, hvis der er fundet adskillige andre vendepunkter end de ovenfor angivne.

Eksamen i faget samfundsbeskrivelse A

Delopgave 3

- A. Beskriv udviklingen i forbrugerprisindekset, nettoprisindekset, producentprisindekset for varer og importprisindekset for varer i så lang en periode som muligt. Redegør for forskellene i de fire indeks samt ift. det EU harmoniserede prisindeks (HICP), kerneinflation og den indenlandske markedsbestemte inflation.
- B. Forklar den beskrevne udvikling i delopgave 3A. Opgaveløsningen skal forklare årsagerne til den statistiske beskrevne udvikling, dvs. fortolke fx økonomiske og/eller samfundsmæssige forhold. Forklaringerne skal indeholde en kort redegørelse af inflationspolitikken i Danmark.

Ad. A.

Indledning

Af formålet fremgår blandt andet, at den studerende skal kunne redegøre for inflationsbegrebet, prisaftersættelse, prisdannelse, prisindeks f.eks. forbrugerprisindeks, netto-prisindeks og indeks for indenlandsk forsyning. Den studerende skal kunne forklare udviklingen i udvalgte prisindeks.

Herudover kan en indledning indeholde følgende:

- Definition af de 7 prisindeks med en redegørelse for forskellene mellem alle de syv indeks. Såfremt dette er udeladt bør det trække væsentligt ned.
- Forbrugerprisindekset belyser udviklingen i de faktiske priser, som forbrugerne betaler for varer og tjenesteydelser, der indgår i det private forbrug (STO 199) . Baseres på ca. 24.000 prisoplysninger vægtet efter husholdningers gennemsnitsforbrug.
- Nettoprisindekset belyser udviklingen i forbrugerpriserne ekskl. indirekte skatter og afgifter, men inkl. pristilskud for varer og tjenesteydelser, der indgår i det private forbrug. (201)
- Producentprisindeks for varer belyser prisudviklingen i producenterne faktiske salgspriser. Dvs. at tjenester ikke er med her. Priserne er opgjort uden afgifter. (STO s. 147)
- Anm. Importprisindeks for varer belyser prisudviklingen i importørernes faktiske købspriser. Tjenester er heller ikke med her. Priserne er opgjort uden afgifter. (STO s. 147)
- Kerneinflation = forbrugerprisindekset minus prisudviklingen for energi og uforarbejdede råvarer. Prisudviklingen for energi og uforarbejdede råvarer har typisk flere og større prisudsving, men afviger ikke på længere sigt fra den underlæggende prisudvikling i samfundet.
- Indenlands markedsbestemt inflation er forbrugerprisindekset fraregnet energi, import, afgifter og offentligt regulerede priser, og anvendes til at følge prisudviklingen på hjemmemarkedet.

- EU harmoniseret indeks HICP = Forbrugerprisindekset excl. den beregnede prisudvikling for ejerboliger. Dvs. at den alene opgøres pba observerede priser. Anvendes til at følge ØMU kriteriet om prisstabilitet og opgøres ens på tværs af alle EU lande.

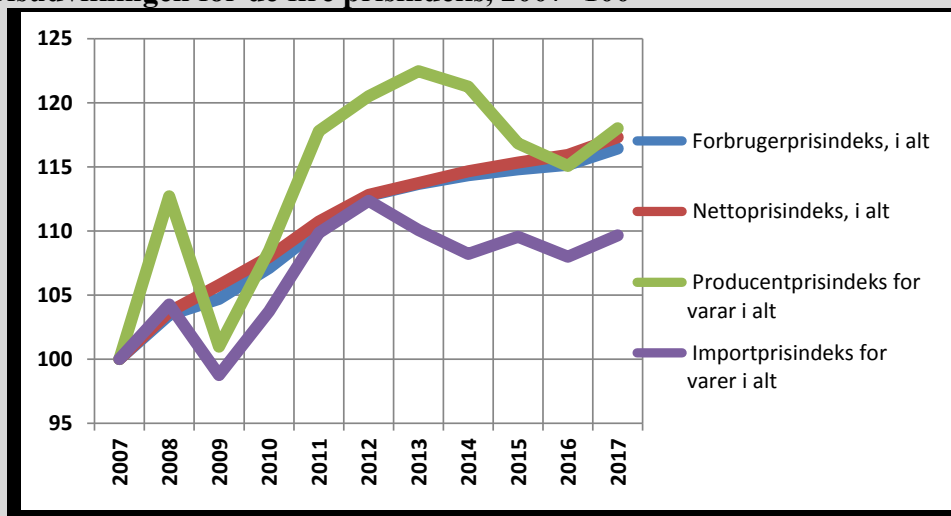
Data og Forbehold:

- Der er tale om endelige opgørelser, men forskellige definitioner.
- Databehandlingen kan evt. kommenteres her, herunder ift. rebasering af indekstal, så alle fire indeks fx starter i 2007.
- Der findes ikke data for kerneinflation og indenlandsk markedsbestemt inflation jfr. herover i STO. Dog findes der data for HICP indekset ifm opgørelserne af data for konvergenskriterierne på STO s. 162 for 2015, 2016 og 2017 og på side 175. Disse forventes dog ikke inddraget.
- Udviklingsbeskrivelserne retter sig derfor primært imod de fire første indeks, som der er tal for i STO s. 146 og 147.

Beskrivelse:

- Bevarelsen bør indeholde en figur og/eller tabel med den indekserede udvikling og med de årlige vækstrater jfr. forslag herunder. Indeksfigurer bør have samme basisår. Tabellerne i STO har forskellige basisår. Startåret kan med fordel sættes som basis år, men det er ikke et krav. Det trækker ned såfremt en visning af udviklingen i indeksene ikke fremgår som en central del af opgavebesvarelsen.

Figur 4: Prisudviklingen for de fire prisindeks, 2007=100

Kilde: STO, s. 146 & 147

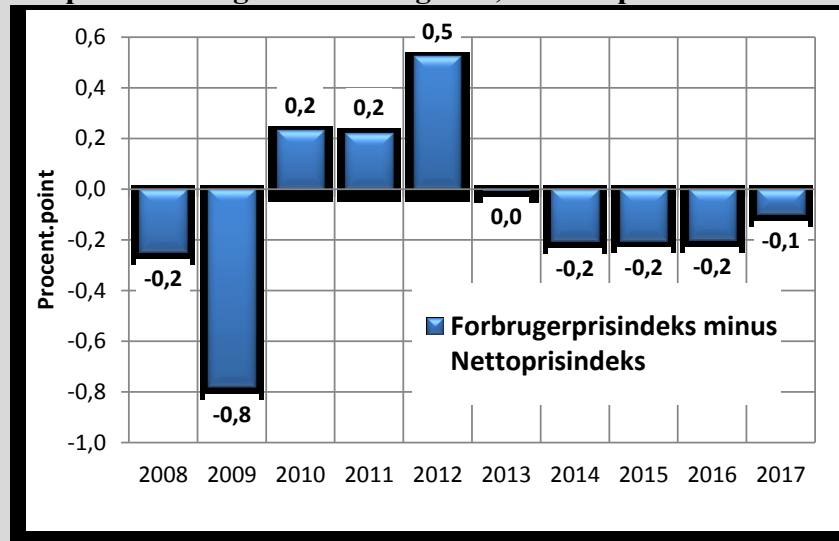
Tabel 2: Prisudviklingen for de fire prisindeks, årlig vækst i pct.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Gns. årlig vækst
Forbrugerprisindeks, i alt		3,4	1,2	2,3	2,8	2,4	0,8	0,6	0,4	0,3	1,1	1,5
Nettoprisindeks, i alt		3,7	2,0	2,1	2,6	1,9	0,8	0,8	0,6	0,5	1,2	1,6
Producentprisindeks for varer i alt		12,7	-10,4	7,4	8,6	2,3	1,6	-1,0	-3,7	-1,5	2,5	1,7
Importprisindeks for varer i alt		4,3	-5,3	5,0	5,9	2,3	-2,0	-1,7	1,2	-1,4	1,5	0,9

Kilde: STO, s. 146 & 147

- Beskrivelsen bør være en kombination af tekst og tal, og bør indledes med at beskrive tendensen, herunder at både producentprisindeks (PPI) og importprisindeks (IPI) begge fluktuerer væsentlig mere end forbruger (FPI)- og nettoprisindekset (NPI). Der er ikke fuld gennemslag mellem PPI og IPI på den ene side og NPI og FPI på den anden side. Der er dog en tendens til stigende vækstrater i FPI og NPI i perioder hvor PPI og IPI har stigende vækstrater og omvendt, hvilket vil sige at udviklingen slår delvist igennem i NPI og FPI. Husk at PPI og IPI alene er for varer, hvilket ikke indfanger den noget højere prisudvikling i services.
- I gennemsnit har prisudviklingen i importpriserne i perioden været noget lavere end de øvrige prisindeks.
- Især PPI er meget volatil med 12,7 pct. vækst i 2008 og -10,4 pct. vækst i 2009, men også den importerede prisudvikling svinger meget omkring 2009.
- Udviklingen omkring 2009 bør fremhæves.
- Der er mange muligheder for uddybninger, og nogle opgaver kan evt. inddrage delkomponenter under hovedprisindeksene, fx for energiforsyning, eller opdele FPI i hhv. varer og tjenester. Uddybninger er positivt, men husk at alle valg bør begrundes. Uddybninger bør heller ikke fylde så meget af opgaven at de centrale dele jfr. herover falder bort.
- Henset til de institutionelle afgiftsmæssige forklaringer af forskellen imellem FPI og NPI kan denne ligeledes fremhæves i beskrivelsen. Der kan kommenteres på forskellene i de årlige vækstrater jfr. tabellen herover eller fremhæves i en figur ala nedenstående. I den første del af perioden er væksten i FPI langsommere end NPI. I perioden fra 2010 til 2012 er det omvendt. Fra 2014 og frem vokser FPI (inkl. afgifter) igen langsommere end NPI (excl. afgifter).

Figur 5: Forskel i prisudviklingen ml. FPI og NPI, Procentpoint

Kilde: STO, s. 146 & 147

Ad. B.

Forklaringer

Der er primært tre forklaringer til udviklingen – konjunkturmæssige, institutionelle og markedsmæssige forklaringer. Jfr. opgavebeskrivelsen skal der redegøres for inflationspolitikken i Danmark som led i forklaringerne. Ellers skal det trække ned. Har redegøres der herfor under gennemgangen af de institutionelle forklaringer.

Det er ikke et krav, at der laves præsentationer af data for forklaringsfaktorer i form af tabeller/figurer, men inddragelse af helt centrale data fra tiårsoversigten til at underbygge forklaringerne styrker besvarelsen. Kildehenvisning til relevante sider/tabeller i Statistisk Tiårsoversigt er dog i de fleste tilfælde tilstrækkelig. Forklaringer bør så vidt muligt være dokumenterede og underbyggede. Udokumenterede forklaringer i form af teoretiske, økonomiske sammenhænge er ikke tilstrækkelig.

Det er centralt at det beskrevne jfr. herover forklares. Dvs. at

- valget af de fremhævede forklaringsfaktorer herunder begrundes ift. de dele af beskrivelsen de skal forklare,
- forklaringsfaktoren dokumenteres i tal eller i beskrivelse af en institutionel ændring mv. og
- forklaringsfaktoren kobles til det beskrevne, og at det er tydeligt hvilken variabel fra beskrivelsen, der forklares.

Konjunkturmæssige forklaringer

- Helt overordnet vil højkonjunktur, stigende produktion, øgede investeringer og mindre opsparring have en tendens til at presse lønningerne og dermed også priserne op. Der er dog ikke nogen særlig sammenhæng mellem dansk konjunktur (jfr. STO s. 105) og prisudviklingen. Finanskrisen påvirker dog priserne på energi og andre råvarer i nedadgående retning i 2009, hvilket kan ses af faldet i især IPI og PPI.

- Heller ikke konjunkturudviklingen i vores største samhandelslande som Sverige, Tyskland og Storbritannien har nogen tæt sammenhæng med prisudviklingen.
- Der kan argumenteres for helt at udelade konjunkturmæssige forklaringer som en væsentlig forklaringsfaktor, men det er klart bedst at nævne de ”normale” sammenhænge og derefter konstatere, at de *ikke* kan ses i tallene. Andre faktorer har derfor været vigtigere, se nedenfor.

Markedsmæssige forklaringer

- Ikke mindst importprisindekset, men til dels også producentprisindekset af såvel olieprisen pr. tønde olie som dollarkursen (ST s. 189), som har bevæget sig mellem 544 kr. og 659 kr. for 100 dollar. Energi fylder dog ikke så meget i det samlede forbrug længere, hvorfor det ikke har sammen betydning som tidligere.
- Lønudviklingen i Danmark har været stabil i perioden (ST s. 47), hvilket alt andet lige også har medvirket til lavere stigningstakter i forbrugerprisindekset. Dette skyldes blandt andet også arbejdsmarkedsreformerne, hvilket der dog ikke kan forventes inddraget på nuværende tidspunkt.
- Globaliseringen har betydet et øget indkøb af billige varer fra blandt andet Kina (ST s. 153), hvilket alt andet lige har betydet lavere prisstigningstakt. Globaliseringen har også bidraget til de lavere lønstigninger jfr. herover. Endelig vil globaliseringen bidrage til et øget arbejdsudbud jfr. bl.a. stigningen i opholdstilladelser (ST s. 26), hvilket igen holder lønudviklingen i ro på trods af højkonjunktur.
- Prisudviklingen i vores samhandelslande jfr. ST s. 175 påvirker også prisudviklingen i Danmark, især IPI.
- Endelig kan renten inddrages som forklaringsfaktor (ST s. 148/49), hvilket har været faldende gennem perioden. De senere års lave inflation hænger sammen med en stadig lave rentesats. Obs. På at vi ikke her siger noget om kausaliteten mellem renten og inflationen.

Institutionelle forklaringer

- Først og fremmest SKAL prispolitikken fremhæves jfr. spørgsmålet herfor. Der føres derfor ikke nogen aktiv prispolitik i Danmark. I al væsentlighed er prispolitikken låst fast til fastkurspolitikken over for euroen, der bør fremhæves. Fastkurspolitikken håndteres af Nationalbanken. ØMU konvergenskravet om stabil prisudvikling bør ligeledes fremhæves. Ellers bør det trække ned. Danmark har koblet sig på først den tyske centralbanks, senere den Europæiske Centralbanks prispolitiske målsætning om ca. 2 pct. prisstigninger om året. Dertil kommer, at Danmark i henhold til Maastricht-traktaten ikke må have en inflation, der er 1,5 procentpoint højere end de tre EU-lande, som har den laveste inflation (ST s. 162).
- Indirekte prispolitik gennem offentlig regulering (huslejeregulerig, kollektiv transport, dagsinstitutioner mv) og afgiftsændringer (se herunder) mv. kan også nævnes, men er ikke et krav.

- Skattestop siden 2001. Ændringerne skulle stimulere til stigende forbrug og vækst. Med skattestoppet blev alle skatter fastsat i kroner eller i pct., således at de ikke længere kunne stige. Har bidraget til at begrænse prisudviklingen.
- Dog har der været en række afgiftsændringer efterfølgende, der kan bidrage til at forklare forskellen mellem FPI og NPI:
  - Oktober 2003 og frem: Afgifter på sodavand, sprit og røg bliver sat ned for at dæmpe op for den forventede stigning i grænsehandlen efter harmoniseringen og ophævelsen af 24 timers reglen. Hænger bl.a. sammen med at FPI vokser langsommere end NPI fra 2005 til 2009.
  - Siden 2008: Afgiftsstigninger på de samme varer i 2009, fedt 2011, øl, vin, sodavand, røg og vand 2012. Bidrager til højere FPI vækstrater end NPI i 2010 til 2013.
  - Sænket i 2013 på sodavand fra 2014 og på energi. Bidrager til højere NPI vækst i 2014.
  - 2014 og frem: Mindre afgiftslettelser i flere vækstplaner mv. herunder fx lavere PSO afgifter i flere omgange og lavere registreringsafgifter.
- Det kan meget kort nævnes en række arbejdsmarkedsreformer efter 1996, som har betydning, at udbuddet af arbejdskraft er blevet flyttet til de områder, hvor der er stor efterspørgsel, hvilket alt andet lige har medvirket til en lavere prisstigningstakst, jævnfør punktet om lønudvikling. Dette kan dog kun forventes inddraget på nuværende tidspunkt.

Øvrige forklaringer

- Afhængig af valget af indikatorer i beskrivelsen kan der udover ovenstående fremhæves, at det offentlige står for en del af prisudviklingen i form af huslejeregulering, kollektiv transport mv.
- Hvis der i beskrivelsen er sondret ml. varer og tjenester, kan det fremhæves, at der for tjenester ikke er samme muligheder for produktivitetsgvinster pga. mindre muligheder for automatisering = lønudviklingen sætter sig mere direkte i priserne. Det bidrager til at forklare den højere prisstigning på service jfr. s. 146.

Kasper Lindgaard